

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ПОТРЕБИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ “ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ” ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

УДК 37.013.42:376.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314238>

Альона Пехарєва, кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
факультет дошкільної і спеціальної освіти та історії,
Комунальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

Оксана Ільченко, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
факультет дошкільної і спеціальної освіти та історії,
Комунальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

Віталія Тарасова, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
факультет дошкільної і спеціальної освіти та історії,
Комунальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ:
АКТУАЛЬНІ ПОТРЕБИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ “ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ”
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

У статті проаналізовано сучасні вимоги до підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти. З'ясовано, що майбутній педагог спеціальної освіти повинен володіти знаннями про основи навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами, методами різного типу корекції та діагностики. Якісна підготовка фахівців має охоплювати не лише знання з корекційної педагогіки та спеціальної психології, а й уміння ефективно використовувати цифрові інструменти, створювати індивідуальні навчальні програми і забезпечувати інтерактивну взаємодію з учасниками освітнього процесу.

Ключові слова: інклюзивна освіта; спеціальна освіта; компетенції вчителя; корекційна педагогіка; практичний досвід; освітні програми.

Лит. 12.

Alona Piekhariieva, Ph.D. (Psychology), Associate Professor,
Head of the Special Pedagogy and Psychology and Inclusive Education Department,
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”,
Kharkiv Regional Council

Oksana Ilchenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Special Pedagogy and Psychology and Inclusive Education Department,
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”,
Kharkiv Regional Council

Vitaliia Tarasova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Special Pedagogy and Psychology and Inclusive Education Department,
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”,
Kharkiv Regional Council

**PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN SPECIAL AND INCLUSIVE EDUCATION:
CURRENT NEEDS AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF THE
MUNICIPAL INSTITUTION “KHARKIV HUMANITARIAN AND PEDAGOGICAL ACADEMY”
OF KHARKIV REGIONAL COUNCIL**

The article analyzed the modern requirements for the training of specialists in the field of special education. Modern educational policy around the world, in particular in Ukraine, is aimed at a tolerant attitude towards people with special needs, recognizing their equal rights and opportunities. To ensure equal access to quality education, it is necessary to adapt educational institutions to the individual needs of children. This requires high-quality training of special education specialists who will be able to meet modern challenges and contribute to the formation of an inclusive society. It was found that the future teacher of special education should have knowledge about the basics of learning, upbringing and development of children with special educational needs, methods of various types of correction and diagnosis, processes of social adaptation and rehabilitation. An important aspect of the professional training of future teachers is the

formation of their emotional intelligence. Training can significantly improve the ability of future professionals to identify emotions, develop empathy and other important skills. Pedagogical practice makes a significant contribution to the training of future special education teachers. To work successfully in today's educational environment, future teachers must possess a wide range of digital competencies. This includes the ability to work with a variety of software tools, create digital resources, communicate effectively online, and use digital technologies to solve learning problems. It is especially important for special education teachers to be able to integrate digital tools into the educational process, taking into account the characteristics of students. In general, in the context of globalization and constant changes in society, specialists in the field of special education must possess a set of competencies that ensure their adaptability, creativity and resilience to professional challenges. These competencies include a system of values, knowledge and skills necessary to work effectively in a dynamic educational environment. Quality training of specialists should include not only knowledge of correctional pedagogy and special psychology but also the ability to effectively use digital tools, create individual training programs and ensure interactive interaction with participants in the educational process.

Keywords: inclusive education; teacher competencies; corrective pedagogy; practical experience.

Постановка проблеми. Надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами дотепер в Україні є одним із важливих завдань суспільства, що знаходить відображення у Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 р. Погляди та підходи світової спільноти щодо осіб з інвалідністю та дітей з особливими освітніми потребами зазнають значних змін, і цей процес характерний для більшості країн світу. Україна, інтегруючись у світовий освітній простір, дедалі більше уваги приділяє індивідуальним потребам кожної дитини. Інклюзивна освіта стає пріоритетним напрямом, що сприяє розвитку особистості кожного учня та є об'єктом активних наукових досліджень. Натепер в Україні значно зросла мережа спеціальних та інклюзивних закладів, інклюзивно-ресурсних та реабілітаційних центрів, розглядаються нові можливості спеціального та інтегрованого навчання що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Це спричиняє підвищений попит на кваліфікованих фахівців, здатних працювати з інклюзивними програмами та підтримувати індивідуальні освітні потреби учнів. Для ефективного виконання своїх професійних обов'язків і виправдання довіри суспільства щодо питання виховання молодого покоління необхідна високоякісна професійна підготовка відповідних фахівців, яка повинна відповідати сучасним вимогам суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дотепер ми активно спостерігаємо зміну поколінь, сучасна молодь значно змінилася: вона активно використовує новітні технології, швидко адаптується до змін та прагне до більш інтерактивного і практичного навчання. Тому підходи до освіти повинні стати більш інноваційними, орієнтованими на розвиток критичного мислення, творчості та цифрових навичок.

Головна відмінність сучасних реалій підготовки фахівців, як зазначає С. Стеблок, полягає у тому, що сучасні заклади освіти потребують педагогів, які впроваджують як традиційні, так й інноваційні методи навчання, демонструють здатність до само-

розвитку та креативності. Важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців відіграє практична підготовка [7]. На думку Ю. Галайко, сучасна педагогіка характеризується інноваційністю: тобто здатністю до постійного оновлення та відкритістю до нового. Це потребує кардинального оновлення системи освіти, а також методів і засобів навчання в усіх закладах освіти. Саме тому постійно відбувається пошук нових організаційних форм, застосовується індивідуальний підхід до особистості, використовуються нестандартні методи навчання дітей, зокрема і з особливими освітніми потребами (ООП) [2]. Ознаки підготовки майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти були розглянуті в різних контекстах такими науковцями, як С. Березка [1], О. Охріменко та О. Семеніхіна [5], В. Синьов, Д. Супрун і М. Шеремет [6]. Проте питання вдосконалення та розвитку процесу підготовки з точки зору інноватики освітнього процесу, попри значну кількість наукових досліджень, залишається відкритим і потребує подальшого вивчення.

Мета статті – проведення аналізу сучасних вимог до підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, виявлення актуальних проблем та потреб, визначення перспективних напрямів ефективної підготовки фахівців на прикладі освітніх програм Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради.

Виклад основного матеріалу. Навчання і виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку пройшло тривалий і складний еволюційний процес від сегрегації до інклюзії, яка визнає кожну людину повноцінним членом суспільства й надає їй можливість бути максимально включеною у суспільне життя. Попри значні досягнення в інклюзивній освіті, перед суспільством постають нові виклики щодо навчання і виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Основні проблеми полягають у недостатній соціальній підтримці, застарілих підходах, відсутності ефективної профілактики, ізоляції від соціуму та недостатній реабілітації. Розв'язання цих проблем можливе завдяки розвитку спеціальної освіти та підготовці

висококваліфікованих фахівців, готових до роботи з дітьми з ООП [4, 77].

Остання становить частину освітньої системи, метою якої є комплексна психолого-медико-педагогічна, професійна й соціальна реабілітація осіб із психічними та фізичними порушеннями. Для цього в Україні створено диференційовану мережу спеціалізованих дошкільних, шкільних, позашкільних і професійних закладів. Ці установи забезпечують рівні можливості для здобуття дошкільної, загальної шкільної й професійної освіти, усуваючи фізичні, фінансові та психологічні бар'єри, що обмежують чи уповільнюють повноцінну участь осіб з інвалідністю у суспільному житті. Понад 30 ЗВО України займаються підготовкою фахівців зі спеціальної освіти й інклюзивного навчання за різними спеціалізаціями та рівнями (бакалавр, магістр). Серед них і Комуніальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради, який здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами бакалаврського та магістерського рівнів: “Спеціальна освіта. Корекційна психопедагогіка” та “Спеціальна освіта. Логопедія”.

Фахівці галузі спеціальної освіти, логопедії, інклюзії, проводять діагностику та оцінювання можливостей кожної дитини, розробляють індивідуальні навчальні програми, що дозволяє забезпечити ефективну інклюзію. Отже, індивідуалізація навчання – це ключовий принцип інклюзії, який передбачає створення умов для розвитку кожної дитини відповідно до її можливостей і потреб. Для цього фахівець у сфері спеціальної освіти повинен мати глибокі знання з усіх навчальних предметів, методик викладання, а також спеціальних підходів до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Ці знання майбутні фахівці засвоюють в процесі навчання у закладах вищої освіти відповідно до Стандарту Вищої освіти України для підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта [8].

Однак сучасні вимоги ставлять перед закладами вищої освіти завдання максимально адаптувати освітні програми до реальних умов професійної сфери, враховуючи, що розвиток певної галузі може випереджати тривалість навчального циклу спеціаліста [6].

Сьогодні, фахівець інклюзивної та спеціальної освіти, логопедії має володіти глибокими знаннями в таких сферах, як:

- 1) основи навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- 2) методи психологічної корекції та підтримки таких дітей;
- 3) методи діагностики психологічних особливостей дітей;
- 4) методи діагностики й корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

5) процеси соціальної адаптації й реабілітації осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Отже, майбутньому спеціалісту, який працюватиме з дітьми з ООП, необхідно мати міцну теоретичну базу, що охоплює знання з педагогіки, психології розвитку та особливостей різних порушень, а також чинного законодавства в галузі спеціальної освіти. Крім теоретичних знань, важливими є практичні вміння, які формуються під час проходження практики в інклюзивних класах і спеціальних закладах.

Підготовка майбутніх фахівців спеціальної освіти має здійснюватися в особистісно орієнтованій парадигмі, яка дозволить актуалізувати професійно важливі персональні якості. Ця парадигма має бути спрямована на формування фахової компетентності, що охоплює розвиток відповідної системи навичок, культури спілкування, професійної рефлексії, самокерування та управління фаховою діяльністю. Ці компетенції сприятимуть досягненню професійного успіху, самореалізації та самовдосконаленню. Саме такі якості є ключовими показниками становлення фахівця спеціальної освіти, професія якого в наш час – особливо актуальна.

Складність особистісної підготовки фахівця в галузі спеціальної освіти полягає в тому, що необхідний набір персональних якостей педагога має відповідати специфіці нозологій дітей, з якими він працюватиме. Ключовими якостями для майбутнього спеціаліста є толерантність, емпатія, емоційна стійкість, чутливість до емоційного стану дітей, здатність чітко виражати власні емоції, вміння мотивувати й надихати інших. Ця сукупність якостей формує складний феномен, відомий як емоційний інтелект фахівця [1]. Тренінги істотно поліпшують здатність майбутніх спеціальних педагогів до ідентифікації емоційних станів. З метою розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти Академії, та з метою набуття навичок ефективної організації тренінгів майбутніми фахівцями, у ОП “Спеціальна освіта. Логопедія” другого (магістерського) рівня освіти введено освітній компонент “Методика організації тренінгової роботи з учасниками логокорекційного процесу”, який передбачає побудову та проходження тренінгів самим здобувачами освіти.

Такі тренінгові заняття можуть включатись й до загального процесу підготовки педагогів і проводиться за добровільної згоди всіх здобувачів освіти й дотримання правил групової роботи. Зміст програми тренінгів може передбачати формування в майбутніх педагогів певних здібностей, зокрема таких, як: уміння інтерпретувати мімічні та кінестетичні вирази емоцій, здатність до емпатії, чутливість до емоцій і поведінки інших, навички рефлексії, релаксації, самоконтролю й управління власними емоціями, стійкість до стресу, емоційна витривалість тощо.

Рівень професійної успішності фахівців спеціальної освіти і напрями їхнього професійного розвитку в майбутньому визначають інноваційні підходи й технології. Інновації допомагають упроваджувати нові підходи до навчання, які відповідають потребам сучасного світу [2, 148]. Так, в освітньому процесі дуже швидко почали використовуватися мультимедійні програмно-технічні комплекси, інтерактивні програмно-технічні системи тощо, і це все значно актуалізувалося з масовим застосуванням дистанційної форми навчання. Сучасні педагоги повинні бути готові використовувати цифрові інструменти для розвитку кожного учня, включно з дітьми з ООП. Це підкреслює важливість сприйняття вчителем цифрових технологій як засобу формування навичок, необхідних для соціальної адаптації кожної дитини. Відповідно, особливого значення набуває підготовка фахівців у галузі спеціальної освіти, здатних ефективно впроваджувати цифрові технології в інклюзивне освітнє середовище [5].

В Академії, у процесі викладання дисциплін за фаховим напрямом майбутнім корекційним педагогам та логопедам у дистанційному форматі використовуються різні системи та інтернет-сервіси (Moodle, Google Classroom, Google Forms тощо), засоби відеозв'язку (Zoom, Viber, Telegram) [10, 248].

Важливим напрямом у формуванні у здобувачів освіти цифрової та комп'ютерної грамотності є ознайомлення з інструментами дистанційної освіти. В освітніх програмах спеціальності 016 нашого закладу передбачені такі освітні компоненти та види практик, які готують здобувачів освіти до інформатизації та диджиталізації роботи: освітні компоненти “Логопедія з методиками роботи у цифровому й комп'ютерному просторі”, “Практикум з дистанційної освіти”, “Інформаційні технології та ТЗН в спеціальній та інклюзивній освіті. Методика використання ТЗН” та види практик “Логопедична практика з цифровізації та інформатизації логокорекційного процесу”, “Ознайомлювальна (методична) практика з ознайомлення з цифровими інструментами у спеціальній освіті”, “Практика з цифровізації спеціальної освіти”.

Основні вимоги до використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти передбачають: визначення ролі, місця й часу використання цифрових ресурсів і навчальних засобів, мотивацію всіх учасників освітнього процесу до впровадження цифрових технологій, оновлення методичних підходів із застосуванням цифрових інструментів, забезпечення індивідуалізації та зворотного зв'язку під час професійної підготовки, організацію спільної роботи учасників навчального процесу у віртуальному освітньому середовищі [12].

Сучасні технології можуть ефективно застосовуватись у логопедичній роботі. Зокрема, сучасні комп'ютерні програми й мобільні додатки стають незамінними інструментами в роботі логопеда, допомагаючи йому ефективніше проводити діагностику, розробляти індивідуальні програми корекції та організовувати цікаві заняття для дітей із порушеннями мовлення [3]. Здобувачам вищої педагогічної освіти необхідно розвивати цифрові навички для ефективної участі в сучасному суспільстві як у професійному житті, так і в його розвитку. Крім традиційних навичок, таких як критичне мислення та розв'язання проблем, сучасний фахівець має володіти широким спектром цифрових компетенцій, що дають змогу ефективно працювати в динамічному інформаційному середовищі.

Майбутні корекційні педагоги повинні глибоко вивчати методика, спрямовані на корекцію психофізичного розвитку дітей з особливими потребами [11]. Мета такої підготовки передбачає набуття відповідних предметних, психологічно-педагогічних та методичних знань, умінь і навичок у галузі корекційної педагогіки та спеціальної психології, які сприятимуть кваліфікованому навчанню й вихованню дітей із різними рівнями психофізичного розвитку в межах інклюзивної освіти.

Педагогічна практика є невіддільною частиною підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти, відіграючи ключову роль у формуванні їхніх професійних компетентностей. Вона – ключовий елемент професійної підготовки вчителів, оскільки саме під час практичних занять здобувачі педагогічної освіти мають змогу застосовувати теоретичні знання. Завдяки якісній практиці майбутні фахівці розвивають свої компетенції, здобувають уявлення про професію корекційного педагога. Вища освіта в Україні передбачає два види практики для майбутніх фахівців: виробничу й педагогічну. Виробнича становить невіддільну частину підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної педагогіки. Вона охоплює роботу в різних освітніх закладах, де педагоги мають змогу набути практичних навичок роботи з дітьми з ООП. Цей вид практики поєднує в собі теоретичні знання та практичні вміння, необхідні для майбутньої професійної діяльності. Натомість педагогічна практика має інше спрямування – підготовку магістра до науково-педагогічної діяльності. Здобувач вищої педагогічної освіти повинен володіти знаннями про організацію освітнього процесу, сучасні методи викладання, технології дистанційного навчання, проведення теоретичних і практичних занять, організацію самостійної роботи, а також уміти підбирати відповідні літературу та навчальні засоби [7].

У Харківській гуманітарно-педагогічній академії передбачене глибоке практико-орієнтоване

навчання, яке є невід’ємною частиною підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти і логопедії. Наприклад, на практичну підготовку за ОП Спеціальна освіта першого (бакалаврського) рівня освіти відводиться 42 кредити за весь період навчання. Серед запропонованих видів практики: Пропедевтична практика, Навчальна практика у ЗДО, Навчальна практика в спеціальних закладах, Навчальна практика в інклюзивних закладах, Переддипломна практика, Ознайомлювальна (методична) практика в установах, що надають корекційно-розвиткові послуги для осіб з ООП, Ознайомлювальна (методична) практика з ознайомлення з цифровими інструментами у спеціальній освіті. Загальна кількість кредитів, що відводиться на практику в освітніх програмах магістерського рівня складає 25 кредитів, що також становить значну частину від загальної підготовки та передбачає наступні види практик: Логопедична / дефектологічна практика з цифровізації та інформатизації, Логопедична / дефектологічна практика в закладах / установах (ЗДО, ЗЗСО, ІРЦ, РЦ), Проектно-технологічна практика (ЗДО, ЗЗСО, ІРЦ, РЦ), Переддипломна (дослідницька) практика.

Проблеми у процесі проведення практик для майбутніх фахівців спеціальної освіти пов’язані з неузгодженими зв’язками між педагогічними закладами вищої та середньої освіти, недостатньою кількістю кредитів відведених на години практики, проходженням практики здобувачами освіти в закладах одного типу (лише ЗДО або ЗЗСО, або лише ІРЦ), складністю у організації проходження практики у дистанційному форматі, що визначається особливостями дітей з якими проводиться корекційна робота. Ці недоліки свідчать про нехтування принципами наступності й систематичності, а також адекватності оцінювання в організації практики. Для розв’язання цих питань потрібно розробити та впровадити чіткі механізми співпраці між вищими і середніми (дошкільними) закладами освіти, які забезпечать ефективний обмін інформацією та досвідом. Окрім того, варто переглянути критерії оцінювання практичних навичок здобувачів вищої освіти, впроваджуючи об’єктивні та чіткі стандарти, що сприятимуть кращому розумінню вимог до професійної підготовки майбутніх спеціальних педагогів.

Фахівці, які працюватимуть в умовах інклюзії, повинні бути морально підготовленими до спільного навчання дітей із різними рівнями психофізичного розвитку. Досвід інших країн свідчить, що ефективними методами такої підготовки є курси підвищення кваліфікації, теоретичні й практичні семінари [11]. Для зміни стереотипів і формування професійної педагогічної позиції в інклюзивному середовищі важливу роль відіграють міждисциплінарні консиліуми, майстер-класи тощо. З метою

формування навички до самонавчання та підтримання ідеї “навчання впродовж життя”, Академія стимулює здобувачів освіти через визнання результатів неформальної освіти, що регулюється “Положенням про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті” [9]. Відповідно до Положення, результати навчання, отримані в процесі неформальної освіти (онлайн освіта, професійні курси / тренінги, громадянська освіта, професійні стажування тощо), можуть бути зараховані як індивідуальна робота здобувача, за умови відповідності заходу освітньому компоненту, один раз у межах підсумкового модульного контролю.

Основними напрямками розвитку професійної підготовки спеціальних педагогів в Україні є:

- модернізація програм підготовки, а саме: розробка нових навчальних програм, що містять сучасні підходи до навчання учнів з ООП;

- збільшення часу, відведеного на практичну підготовку, з акцентом на реальні ситуації у класі;

- упровадження системи безперервного професійного розвитку для вчителів, яка дозволяла б їм постійно вдосконалювати свої навички.

Загалом фахівець спеціальної освіти має бути обізнаним щодо специфіки організації спеціальної та інклюзивної освіти, розуміти особливості психофізичного розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку відповідно до нозологій, а також володіти знаннями про зміст, методи та способи надання корекційної допомоги таким учням і під час навчальних занять, і в позанавчальний час.

Висновки. Професійна підготовка фахівців спеціальної освіти є надзвичайно важливим аспектом, що відповідає сучасним потребам і викликам у сфері спеціальної та інклюзивної освіти. У зв’язку з постійними змінами, що відбуваються в освітній системі, та зростанням кількості дітей з ООП виникає необхідність у вдосконаленні як теоретичної, так і практичної підготовки майбутніх корекційних педагогів і логопедів. Актуальними потребами в підготовці в цій сфері вважаються знання сучасних методик і технологій навчання, міждисциплінарний підхід, навички ефективного співпраці з батьками й іншими фахівцями з метою створення максимально ефективного середовища для розвитку дітей. Якісна підготовка фахівців повинна охоплювати не лише знання з корекційної педагогіки та спеціальної психології, а й уміння ефективно використовувати цифрові інструменти, створювати індивідуальні навчальні програми та забезпечувати інтерактивну взаємодію з учасниками освітнього процесу та мати стійкий інтерес до безперервного професійного розвитку.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення психологічних аспектів підготовки фахівців спеціальної освіти для роботи в умовах постійних змін у сучасному світі.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ПОТРЕБИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ “ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ” ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ЛІТЕРАТУРА

1. Березка С. Розвиток емоційного інтелекту майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова*. 2021. № 14 (59). С. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14\(59\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14(59).02) (дата звернення: 02.10.2024).

2. Галайко Ю.А. Теоретико-методологічні засади інноваційних технологій у професійній підготовці фахівців зі спеціальної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2022. № 2. С. 145–150. DOI: 10.31651/2524-2660-2022-2-145-150 (дата звернення: 02.10.2024).

3. Ліндіна Є. Сучасний стан та перспективи підготовки логопедів в Україні. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 6 (40). С. 254–267. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/12435/12496> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Набока О.Г., Татяничкова І.В. Спеціальна освіта: сучасні підходи до підготовки фахівців для навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Фізико-математична освіта*. 2021. № 1 (27). С. 76–81. URL: <https://scholar.archive.org/work/ygqprqfbbpc7zc33ds3awztbha/access/wayback/https://fmo-journal.org/index.php/fmo/article/download/28/16> (дата звернення: 02.10.2024).

5. Охрімченко О., Семеніхіна О. Професійна підготовка майбутніх бакалаврів спеціальної освіти до використання цифрових технологій в умовах інклюзивного освітнього простору. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2021. № 9 (2). С. 48–55. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol9i2-006> (дата звернення: 02.10.2024).

6. Синьов В., Супрун Д., Шерема М. Тенденції професійної підготовки фахівців спеціальної освіти в системі вищої школи. *Вища освіта України*. 2020. № 1. С. 34–42. DOI: 10.31392/NPU-VOU.2020.1(76).05 (дата звернення: 02.10.2024).

7. Стеблюк С.В. Практика як складова професійної підготовки магістрів зі спеціальної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 1 (50). С. 269–271. DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.269-272 (дата звернення: 02.10.2024).

8. Стандарт спеціальності 016 Спеціальна освіта. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 02.10.2024).

9. Положення про неформальну освіту ХГПА. URL: http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_neformalna.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

10. Шевцова Г., Ласточкіна О.В., Никоненко Н.В. Підготовка вчителів спеціальної освіти в Україні та за кордоном в умовах екстремного запровадження дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 3. С. 240–261. DOI: 10.33407/itlt.v77i3.3960 (дата звернення: 02.10.2024).

11. Francisco M.P.B., Hartman M., Wang Y. Inclusion and special education. *Education Sciences*. 2020. № 10(9). P. 238. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10090238> (дата звернення: 02.10.2024).

12. Paulsruud D., Nilholm C. Teaching for inclusion a review of research on the cooperation between regular teachers and special educators in the work with students in need of special support. *International Journal of Inclusive*

Education. 2023. № 27 (4). P. 541–555. DOI: <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1846799> (дата звернення: 02.10.2024).

REFERENCES

1. Berezka, S. (2021). Rozvytok emotsiinoho intelektu maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi osvity [Development of emotional intelligence of future specialists in special education]. *Scientific journal of Mykhailo Drahomanov State University*, No. 14(59), pp. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14\(59\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14(59).02) (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

2. Halaiko, Yu.A. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady innovatsiinykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv zi spetsialnoi osvity [Theoretical and methodological foundations of innovative technologies in the professional training of specialists in special education]. *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi*, No. 2, pp. 145–150. DOI: 10.31651/2524-2660-2022-2-145-150 (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

3. Lyndina, Ye. (2024). Suchasnyi stan ta perspektyvy pidhotovky lohopediv v Ukraini [Current status and prospects of training speech therapists in Ukraine]. *Perspectives and innovations of science*, No. 6(40), pp. 254–267. Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/12435/12496> (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

4. Naboka, O.H. & Tatiachykova, I.V. (2021). Spetsialna osvita: suchasni pidkhody do pidhotovky fakhivtsiv dlia navchannia ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebami [Special education: modern approaches to training specialists for teaching children with special educational needs]. *Physical and mathematical education*, No. 1(27), pp. 76–81. Available at: <https://scholar.archive.org/work/ygqprqfbbpc7zc33ds3awztbha/access/wayback/https://fmo-journal.org/index.php/fmo/article/download/28/16> (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

5. Okhrimenko, O. & Semenikhina, O. (2021). Profesiina pidhotovka maibutnikh bakalavriv spetsialnoi osvity do vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii v umovakh inkluzyvnoho osvithnoho prostoru [Professional training of future bachelors of special education for the use of digital technologies in the conditions of an inclusive educational space]. *Education. Innovation. Practice*, No. 9(2), pp. 48–55. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol9i2-006> (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

6. Synov, V., Suprun, D., & Sheremet, M. (2020). Tendentsii profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv spetsialnoi osvity v systemi vyshchoi shkoly [Trends in professional training of special education specialists in the higher school system]. *Higher education of Ukraine*, No. 1, pp. 34–42. DOI: 10.31392/NPU-VOU.2020.1(76).05 (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

7. Stebliuk, S.V. (2022). Praktyka yak skladova profesiinoi pidhotovky mahistriv zi spetsialnoi osvity [Practice as a component of professional training of masters in special education]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, No. 1(50), pp. 269–271. DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.269-272 (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2021). Standart spetsialnosti 016 Spetsialna osvita [Standard of Specialty 016 Special Education]. Available at: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

9. Kharkivska derzhavna akademiya fizychnoyi kultury (2019). Polozhennya pro neformalnu osvitu [Regulations on Non-Formal Education]. Available at: http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_neformalna.pdf (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

10. Shevtsov, A.H., Lastochkina, O.V. & Nykonenko, N. V. (2020). Pidhotovka vchyteliv spetsialnoi osvity v Ukraini ta za kordonom v umovakh ekstrennoho zaprovadzhennia dystantsiinoho navchannia [Training of teachers of special education in Ukraine and abroad in conditions of emergency introduction of distance learning]. *Information technologies and teaching aids*, No. 3, pp. 240–261. DOI: 10.33407/itl.v77i3.3960 (Accessed 02 Oct. 2024). [in Ukrainian].

11. Francisco, M.P.B., Hartman, M. & Wang, Y. (2020). Inclusion and special education. *Education Sciences*, No. 10(9), p. 238. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10090238> (Accessed 02 Oct. 2024). [in English].

12. Paulsrud, D. & Nilholm, C. (2023). Teaching for inclusion a review of research on the cooperation between regular teachers and special educators in the work with students in need of special support. *International Journal of Inclusive Education*, No. 27(4), pp. 541–555. DOI: <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1846799> (Accessed 02 Oct. 2024). [in English].

Стаття надійшла до редакції 09.10.2024

UDC 371.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314386>

Gulshan Ogtay Hasanova, Lecturer of Languages Department,
Baku Business University

MODERN CONCEPTS OF THE HUMANISTIC APPROACH IN EDUCATION

A current trend in education is so-called humanisation – the humanisation of educational relations; recognition of the value of the individual; the rights to freedom, happiness, social protection of a person; and the development of their abilities and individuality. In the educational system, this involves a transition to a system of cooperation aiding the qualitative formation new personal traits in students by updating the content, forms and methods of teaching.

The research aims to examine modern concepts of the humanistic approach in education. The following research methods were used during the research: analysis of pedagogical literature, observation, experiment, qualitative and quantitative analysis of the research results. Literature analysis is an important method in researching the relevant problem.

Scientific novelty. Today, the concept of “humanism” is closely associated with human rights, with the attitude towards the individual as the main value, with the creation of conditions for its development. However, the understanding of the essence of humanism is not at all unambiguous. First of all, humanism cannot be identified with forgiveness. The most correct interpretation of humanism should probably be recognised as the fundamental principle theoretically formulated and brilliantly implemented by J. Dewey [1916:32]: “Education is not just about learning the past; it’s about thinking and acting for the future. Teaching students to think independently is essential for their self-realization”.

This definition emphasizes the idea that education should go beyond merely imparting historical facts or information. It highlights two key points:

Forward-thinking approach: Humanistic education should prepare students not just for the present or the past but for future challenges and opportunities. It encourages them to think critically about the world around them and to envision how they can contribute to it.

Independent thinking: Teaching students to think independently is crucial for their personal development and self-realization. When students learn to analyze, question, and form their own opinions, they become active participants in their education and in society. This independence fosters creativity, problem-solving skills, and a sense of agency.

Keywords: humanization; humanistic approach; education; concept; humanistic pedagogy.

Ref. 11.

Гюльшан Огтай Гасанова, викладач факультету мов
Бакинського університету бізнесу

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Сучасною тенденцією в освіті є так звана гуманізація – гуманізація виховних відносин; визнання цінності особистості; права на свободу, щастя, соціальний захист людини; та розвитку своїх здібностей та індивідуальності. У системі освіти це передбачає перехід до системи співпраці, яка сприяє якісному формуванню нових особистісних якостей учнів шляхом оновлення змісту, форм і методів навчання.

Метою дослідження є вивчення сучасних концепцій гуманістичного підходу в освіті. Під час дослідження були використані такі методи дослідження: аналіз педагогічної літератури, спостереження, експеримент, якісний та кількісний аналіз результатів дослідження. Важливим методом у дослідженні даної проблеми є аналіз літератури.

Наукова новизна. Сьогодні поняття “гуманізм” тісно асоціюється з правами людини, зі ставленням до особистості як головної цінності, зі створенням умов для її розвитку. Проте розуміння сутності гуманізму зовсім не однозначне. Перш за все, гуманізм не можна ототожнювати з прощенням. Найбільш правильним тлумаченням